

Marta MACELKO
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Marta.Macelko@polsl.pl

SPECYFIKA ZARZĄDZANIA MIASTEM – KILKA UWAG

Streszczenie. Celem artykułu jest zaproszenie do dyskusji nad zagadnieniami dotyczącymi natury miasta, których zarządzający nim powinni być świadomi. W mieście, które jest siecią sieci, osadzoną w rozleglejszych sieciach, następują przepływy wartości między uczestnikami sieci. Na rozwój miasta powinni mieć realny wpływ aktorzy lokalni z czterech sektorów. Jednak skutki ich działań nie zawsze są przewidywalne. Miasto jako sieć jest systemem współzależności, rozwija się „trwając w chaosie”, budując tożsamość w zmiennym, nieuporządkowanym otoczeniu, rozwija swoją narrację.

Słowa kluczowe: miasto, sieć relacji, racjonalność, podmiotowość.

THE SPECIFICITY OF CITY MANAGEMENT – SOME REMARKS

Summary. The purpose of the article is the invitation to the discussion about nature of the city, and public authorities should be aware if them. The city is a network of networks, embedded in broader networks, and within it are the values flows between networks participants. The local actors from four sectors should impact on city development, but the consequences of their activity are not predictable often. The city as a network is a system of interdependence, developing by being in chaos, creating its identity in changing disordered environment and developing its narration.

Keywords: city, network of relation, rationality, subjectivity.

Uwagi wstępne

Miasto jest przestrzenią społeczną i pewnym wycinkiem przestrzeni fizycznej, przestrzenią materialną i symboliczną¹. Jako cywilizacja jest obszarem, który ułatwia wymianę wartości, przyciąga zasoby ludzkie, jest miejscem kultury². W artykule używa się, również zamiennie określenia „lokalny ekosystem”, w którym miasto jest rozwijającą się przede wszystkim endogennie, w wyniku procesów oddolnych i przy aktywności uczestników czterech sektorów, wspólnotą społeczno-gospodarczą³. W mieście można zaobserwować również zjawisko, które M. Maffesoli nazwał uspołecznieniem. Uspołecznienie jest sposobem współistnienia społecznego, a wynika z podzielenia wspólnych wartości, wzajemnego zaufania oraz posiadania wspólnego systemu znaków i kodów. Wspólnota lokalna, świadoma łączących ją czynników, dzielająca dane emocje, stanowi wspólnotę losu. M. Maffesoli używa wtedy pojęcia „sieci sieci”, a paradygmat sieciowy określa jako „odnowienie pradawnego mitu wspólnoty”⁴. Warto przypomnieć pojęcia solidarności organicznej i mechanicznej E. Durkheima. Solidarność organiczna jest rodzajem więzi między podmiotami różnymi od siebie⁵. Różnorodność jest związana z odmiennościami sfer działania i osobowości. Odmienność ta z kolei wpływa na współzależność aktorów lokalnych. Jednocześnie E. Durkheim podkreślał, że większa indywidualność elementów systemu wpływa na większą jego jedność, a zarazem jego większą elastyczność. Solidarność mechaniczna zaś zachodzi w przypadku podobieństwa jednostek i obowiązywania jednolitego systemu norm. Tymczasem M. Maffesoli zakwestionował zasadność wyróżnienia solidarności organicznej i mechanicznej. Dzisiejsze wspólnoty łączą przede wszystkim emocje i uczucia.

Zarządzający miastem powinni pamiętać, że jest ono również:

- przedmiotem poznawania, wartościowania, kształtowania i użytkowania⁶,
- tworzy nie tylko tło czy zespół uwarunkowań dla procesów, lecz jest uczestnikiem rzeczywistości społecznej, gospodarczej, kulturowej i innych,
- jest wielością bytów, raczej całościami niż całością⁷,
- „potężnym” systemem wymiany informacji⁸.

W naukach zarządzania popularne są idee modeli potrójnej oraz poczwórnej helisy. Socjologowie i politolodzy posługują się pojęciem wielosektorowej współpracy. M. Powell natomiast używa wyrażenia „gospodarka dobrobytu”, której elementami są cztery sektory –

¹ Jałowiecki B.: Społeczne wytwarzanie przestrzeni. Książka i Wiedza, Warszawa 1984.

² Lozano E.: Community Design and the Culture of Cities. Cambridge University Press. 1990, s. 5.

³ Macelko M., Mendel I.: Dialog obywatelski w mieście jako lokalnym ekosystemie, w druku.

⁴ Maffesoli M.: Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych. PWN, Warszawa 2008.

⁵ Durkheim E.: O podziale pracy społecznej. PWN, Warszawa 2012, s. 196.

⁶ Wallis A.: Socjologia przestrzeni. Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1990.

⁷ Nawrotek K.: Dziury w całym. Wstęp do miejskich rewolucji. Wyd. Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, s. 106.

⁸ Florida R.: Cities and the Creative Class, New York, Routledge 2005.

cztery elementy modelu poczwórnej helisy. Przedstawił również wzory matematyczne (aczkolwiek niezbyt skomplikowane), określające stan gospodarki dobrobytu, uzależniony od funkcji wkładów każdego z czterech sektorów⁹. Dla prawidłowo rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego miasto musi ukierunkować się na działanie wielosektorowe. Na zarządzających spoczywa obowiązek, by interesy i wizje wybranego sektora nie decydowały o terażniejszości i przyszłości miasta. Postulując zwiększenie aktywności podmiotów nie-należących do sektora administracji publicznej, politolodzy wykorzystują również mechanizm *public governance*, czyli współzarządzania miastem przez podmioty z wielu sektorów (a przede wszystkim społeczeństwa obywatelskiego). *Public governance* można jednakże postrzegać w kategoriach innych niż stan lub system procedur. R. Pyka ujmuje je jako proces, który, zgodnie z podejściem R. Boudona, wynika z dążeń do nadawania funkcjonalności zachodzącym w mieście wielu różnorodnym i skomplikowanym stosunkom społecznym. Proces, który w zamierzeniu chce uniknąć bądź zmniejszyć zjawiska kolizji i niechcianych wyników agregacji¹⁰.

Zarządzający więc powinni stworzyć warunki dynamizujące wchodzenie w relacje podmiotów, indywidualnych i zbiorowych, będących lokalnymi aktorami, a dotyczące¹¹:

- współpracy i konstruktywnego rozwiązywania konfliktów,
- wypełniania roli współpracującego przywódcy – inicjatora aktów współpracy, dbającego o zapewnianie warunków do jej zaistnienia, pracującego dla budowania płaszczyzn porozumień między różnorodnymi podmiotami,
- substytucji, czyli czasowego wypełniania przez poszczególne podmioty współpracy ról przypisanych przedstawicielom innego sektora.

Ograniczenia racjonalności

H.C. White odrzucił sposób postrzegania rzeczywistości społecznej jako uporządkowanej oraz takiej, która powinna dążyć do uporządkowania. Procesy społeczno-kulturowe są na tyle losowe, przypadkowe i przygodne oraz nieprzewidywalne, że zamiast porządku istnieje chaos i jest on stanem naturalnym i właściwym dla systemów społecznych¹².

Aktorzy lokalni podejmują szereg wiele w tym tworzenie struktur polityczno-instytucjonalnych, których celem jest zapanowanie nad przebiegającymi w mieście procesami

⁹ Powell M. (red.): Zrozumieć wielosektorową gospodarkę dobrobytu. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa 2010, s. 19-27.

¹⁰ Pyka R.: Zarządzanie obszarami metropolitalnymi na przykładzie francuskich rozwiązań instytucjonalnych – między inercją a zmianą. Przestrzeń Społeczna (Social Space), 2012, nr 4, s. 1-24.

¹¹ Etkowitz H., Ranga M.: A Triple Helix System for Knowledge-based Regional Development: From “Spheres” to “Spaces”, VIII Triple Helix Conference, Madryd, 10. 2010 [21.01.2013 r.], <http://www.leydesdorff.net>.

¹² White H.C.: Tożsamość i kontrola. Jak wyłaniają się formacje społeczne. NOMOS, Kraków 2011.

i ich kontrola. Nie będą to jednak wysiłki skuteczne gdyż, w świetle teorii R. Boudona, przekształcanie miast jako systemów współzależności i negatywnych zjawisk agregacji w systemy funkcjonalne, przewidywalne i podatne na modelowanie nie jest możliwe z uwagi na zjawisko współzależności. Miasto jest siecią sieci, w której zachodzi niepoliczona właściwie ilość nieustannych interakcji oraz przepływy wielu różnorodnych wartości. R. Boudon wyróżniał interakcje (oraz wynikającą z nich być może współpracę, a nawet osiąganie efektu synergii) wynikające z funkcjonalnych powiązań aktorów, w ramach pełnienia przez nich ról społecznych. Oprócz określenia „aktorzy” postulował on również używanie wyrażenia „podmioty” wtedy, gdy wchodzenie w interakcje i nawiązywanie relacji nie wynika z pełnionych ról społecznych. Zjawiska społeczne, niemające cech systemu funkcjonalnego nazywa systemami współzależności. Wtedy „...działania jednostek nie krzyżują się w wyniku funkcjonalnego powiązania pełnionych przez nie ról społecznych, ale w wyniku ogólnej współzależności (współwystępowania) zjawisk społecznych”, a wynikami aktywności mogą być efekty: amplifikacji, sprzeczności, innowacji, a także stabilizacji¹³. Należy więc podkreślić, że tylko część współoddziaływań w mieście jest normowana przez system ról, co może prowadzić do współpracy. Ich mnogość, budująca system współzależności, sprawia, że zdarzają się konflikty interesów pomiędzy podmiotami kierującymi się własnymi, indywidualnymi strategiami działania.

Rzeczywistość stwarza dla zarządzających miastem jeszcze inne wyzwania. Należy do nich tak zwany efekt odwrócenia, termin zaproponowany przez R. Boudona, który nazwał tak niezamierzone, żywiołowe skutki aktywności jednostek i podmiotów zbiorowych: „...z niezamierzonymi skutkami mamy do czynienia wtedy, kiedy co najmniej dwie osoby zmierzają do precyzyjnie określonego celu i osiągają stan rzeczy, do jakiego nie dążyły, a który może być niepożądany z punktu widzenia jednej z nich”¹⁴. Co najważniejsze, trudno przewidzieć kierunek i siłę zmian społecznych, które są następstwem zderzenia dotychczasowych reguł gry z mnogimi i różnorodnymi intencjami i działaniami aktorów społecznych. Według W. Gumuły powoduje to, że możliwość przewidywania przyszłości systemu społecznego, jakim jest miasto, jest jedynie utopią¹⁵.

R. Boudon zakwestionował racjonalność działających podmiotów, a paradygmat efektów odwrócenia spowodował przemianę z *homo sociologicus* racjonalnego w intencjonalnego¹⁶. Wprowadził on również, obok weberowskiej racjonalności instrumentalnej, pojęcie racjonalności aksjologicznej, czyli ukierunkowanej na realizację wartości¹⁷. Racjonalność

¹³ Pyka R., Wódcz J.: Raymond Boudon we współczesnej socjologii francuskiej, [w]: R. Boudon, Logika działania społecznego. Kraków, NOMOS, s. 15-18.

¹⁴ Boudon R.: Efekt odwrócenia. Niezamierzone skutki działań społecznych. Oficyna Naukowa 2008, s. 29.

¹⁵ Gumuła W.: Uniwersalia i anomalie w procesach globalizacji XXI wieku. Wybrane fragmenty referatu z seminarium Forum Myśli Strategicznej z 22 lutego 2010 r., Biuletyn PTE nr 3 (47), kwiecień 2010, s. 8-13.

¹⁶ Boudon R.: Efekt odwrócenia..., op.cit., s. 19.

¹⁷ Pyka R., Wódcz J.: Raymond Boudon..., op.cit., s. 25.

nigdy nie jest pełna, gdyż nigdy nie ma warunków uzyskania pełni informacji oraz podmioty cechują się ograniczonymi zdolnościami do przetwarzania informacji dostępnych¹⁸.

Podmiotowość miasta

K. Nawratek¹⁹ miasta nazywa węzłem w sieci globalnych „pływów” wartości, takich jak pieniądze, ludzie, idee. Owe pływy tworzą, konstytuują miasto; są dynamiczne, dlatego też miasto nigdy nie osiągnie stabilnej równowagi. Równowagę miasta należy więc określić jako wieczną nierównowagę, wieczną zmienność, negocjowanie interesów zmieniających się elementów. Pomimo to, miasta czynią wysiłki, by owe „pływy” różnorodnych kapitałów „uwiązać”, związać z miastem. „Pływy” i tak odejdą – wtedy, gdy „dostrzegą” szansę na coś lepszego. Jednym z przykładów takich skazanych na porażkę działań są wysiłki zatrzymania przez miasta klasy kreatywnej – zasobu ze swej natury aktywnego, mobilnego, elastycznego. Jednocześnie, takie wysiłki należy również uznać za pozytywne – zatrzymywanie ludzi kreatywnych jako działania zmierzające do odbudowy podmiotowości miasta podkreśla ścisły związek podmiotowości miasta właśnie z konkretnymi ludźmi, a nie iluzorycznymi kapitałami. K. Nawratek podkreślał również, że rozwój miasta powinien być ukierunkowany nie na realizację idei, lecz ma służyć „potrzebom i słabościom żywych ludzi”. Miasta są postrzegane jako coraz „potężniejsi gracze”, systemy dysponujące wielkimi kapitałami, obejmujące coraz większe przestrzenie. Nie ulega wątpliwości, że dotyczy to miast największych, metropolii. Są jednak, i to w ogromnej liczbie, miasta tracące swój kapitał symboliczny, mieszkańców, przedsiębiorców czy innych interesariuszy.

Będąc sieciami, miasta są osadzone w wielu innych sieciach, na przykład regionalnych, krajowych czy globalnych. W tym osadzeniu niektórzy upatrują zagrożenie – słabość miast dzisiejszych, również wielkich, wynika z tego, że stały się one zagęszczeniem globalnych pływów, nie są natomiast autonomicznymi bytami. Wielość i różnorodność elementów wpływa na sposoby zarządzania. Zarządzanie miastem umyka często demokratycznej lub nawet jakiegokolwiek kontroli, która staje się tym trudniejsza, im miasto jest większe. Zarządzanie to odbywa się w wielu sferach na poziomach: politycznym, ekonomicznym, kulturowym, społecznym.

Brak podmiotowości K. Nawratek rozumie jako uleganie czynnikom zewnętrznym, rozwijanie się egzogenne, co wynika ze zbyt małego (albo jego braku) wpływu tych podmiotów, które powinny decydować o istotnych sprawach miasta, czyli mieszkańców. Autor artykułu postuluje, aby do grona tych, którzy powinni być uznawani za „będących

¹⁸ Boudon R.: Efekt odwrócenia..., op.cit., s. 21-22.

¹⁹ Nawratek K.: Dziury w całym..., op.cit. Wstęp do miejskich rewolucji. Wyd. Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.

w prawie do decydowania” włączyć również innych, wewnętrznych interesariuszy²⁰. Siłę miast osłabia także to, że ich zewnętrzne granice ulegają rozmywaniu, natomiast mnożą się granice wewnętrzne. Uczestnicy lokalnego ekosystemu coraz powszechniej odgradzają się od tych, którzy uznani są za „niewłaściwych”, wykorzystują narzędzia architektoniczne lub kulturowe. Coraz częściej podważana jest również kwestia istnienia wspólnoty lokalnej, czyli samoświadomości mieszkańców, że tworzą wspólnotę. Aby zaistniała owa samoświadomość, konieczne jest wzajemne poznanie się, dostrzeganie współzależności, przyjmowanie odpowiedzialności za innych. Jest to warunkiem tego, by rozwój miasta nie był wynikiem intencji i sposobów działania narzuconych z zewnątrz. Nierówność potencjałów uczestników lokalnego ekosystemu nie powinna być źródłem wyłączenia słabszych, gdyż jest siłą napędową dla rozwoju miasta. Wkład poszczególnych uczestników w dobro wspólne nie ma tylko wymiernego charakteru, natomiast napięcia między potrzebującymi i posiadającymi generują rozwój miasta. Podobnie jak H.C. White, K. Nawratek wspólnotę lokalną ujmuje w kategoriach narracji, która „jest prawdziwa i efektywna” dopiero wtedy, gdy jest inkluzyjna. Odbudować podmiotowość miasta można jedynie przez udział w realnej władzy, udział w odbywających się raz na jakiś czas wyborach samorządowych jest niewystarczający. Procesy zarządzania miastem są trudne, gdyż miasto jest bytem, będącym czymś więcej niż sumą podsystemów, nie tylko bliskość fizyczna łączy elementy. Połączenia między nimi, dzięki którym miasto funkcjonuje, mogą mieć charakter transcendentny lub być tworzone przez aktorów w relacjach Ja – Ty. Między uczestnikami lokalnego ekosystemu nieustannie zachodzą relacje władzy, która charakteryzuje się dynamiką. Sytuacją szczególną dla każdego miasta jest ta, na ile rzeczywista władza w mieście wynika z umocowania w hierarchii, a na ile jest konstruowana między aktorami i oparta na relacjach między nimi.

Trudności w zarządzaniu miastem generuje również to, że dobro wspólne jest każdorazowo konstruowane. Trzeba również zadać pytanie, na rzecz czyich korzyści są przeprowadzane procesy zarządzania? Czy miasto jest jedynie forum, na którym odbywają się procesy społeczne czy także ich aktywnym uczestnikiem? K. Nawratek cytuje Arystotelesa, według którego miasto wychowuje swoich obywateli w cnocie. Jako byt zobowiązany do dążenia do najwyższego dobra, miasto jest graczem, działającym i kreującym określone wartości.

Warto również przytoczyć spostrzeżenia K. Nawratka dotyczące miast:

- miasto jest podmiotem, a świat zasobem, z którego miasto powinno czerpać;
- miasto należy do wszystkich, którzy chcą mu coś zaoferować: uwagę, czas, zaangażowanie, pracę. Miasto należy do wszystkich, ale w różny sposób;
- materialność jest ważniejsza od abstrakcji. Zarządzanie miastem powinno służyć konkretnym podmiotom, przynosić konkretne dobra, a nie służyć ideom, często niejasnym;
- należy stworzyć ochronę dla miasta, dla jego konkretnej lokalności;
- miasto nie jest przedsiębiorstwem, ma inne cele i inną logikę działania;

²⁰ Nie wolno zakładać, że interes przedsiębiorców, uczniów, studentów, pracujących, turystów jest nieważny.

- miasto jest wielogłosową narracją, opowieścią, w której poszczególne wątki nieustannie negocjują swoje znaczenie i pozycję;
- istnieją obszary funkcjonowania miasta, które bezwzględnie muszą być wyłączone z logiki zysku.

Sieci – narracje

C. Levi-Strauss porównał miasto do symfonii lub poematu²¹. A. Majer pisał o symbolicznym przeżywaniu, czytaniu miasta, co polega na wypowiedaniu „sądów i opinii kształtowanych pod wpływem odbieranych treści, ich odtwarzanie i przeżywanie, percepcję czy waloryzację”²². Mieszkańcy odczytują miasto, które jest przekazem²³.

Działania i interakcje społeczne przebiegają w przestrzeni wyznaczonej przez sieci społeczne. Podmioty działające nie dokonują racjonalnych wyborów, lecz przede wszystkim dążą do sprawowania kontroli. H.C. White odrzucając indywidualizm i holizm oraz analizę na poziomach mikro (jednostek) i makro (całościowych społeczeństw czy kultur), za zjawiska pierwotne uznaje wzajemnie powiązane sieci relacji²⁴.

W swojej teorii sieci H.C. White podkreślając kluczową rolę dążenia do przejmowania kontroli, jednocześnie docenia tożsamość podmiotów indywidualnych lub zbiorowych (na przykład miasta). Kontrola jest ujmowana jako „radzenie sobie”, jest związana z władzą (lecz nie można jej utożsamiać ze stosowaniem przemocy, nawet symbolicznej), gdyż jest również „panowaniem”. Jest ona zdolnością do postrzegania własnych działań z punktu widzenia innego podmiotu. Tożsamość ma charakter relacyjny, interakcyjny i komunikacyjny, nie jest tożsamością racjonalnego aktora. Tożsamość jest ściśle związana z sieciami społecznymi, powstaje jako węzeł w sieciach, rozwija się i kształtuje razem z sieciami w procesach dążenia do uzyskania kontroli w relacjach społecznych w różnych „domenach aktywności”. Tożsamość jest odpowiedzią na niepewność i chaos otoczenia, jest ona dynamiczna, gdyż jako proces polega na „znajdywaniu oparcia”. Wchodzenie w interakcje (dla sieci jest ono immanentne) z innymi tożsamościami powoduje konieczność nieustannych negocjacji, sporów dotyczących obszarów i siły sprawowanej kontroli²⁵. Organizację społeczną H.C. White nazywa „utwardzoną, zmineralizowaną mazią, zdumiewającym zawirowaniem

²¹ Levi-Strauss C.: *Smutek tropików*. PIW, Warszawa 1960, s. 127.

²² Majer A.: *Lektura miasta*, [w:] Starosta P. (red.): *Zbiorowości terytorialne i więzi społeczne. Studia i szkice socjologiczne dedykowane Profesorowi Waławowi Piotrowskiemu w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*. Wyd. UŁ, Łódź 1995.

²³ Majer A.: *Miasto osobiste*. ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA SOCIOLOGICA, nr 36, 2011, s. 17-34.

²⁴ Hałas E.: *Sieci społeczne i znaczenia: Harrisona C. White’a teoria procesów socjokulturowych*, [w:] White H.C.: *Tożsamość i kontrola. Jak wyłaniają się formacje społeczne*. NOMOS, Kraków 2011, s. XVI-XVII.

²⁵ White H.C.: *Wysiłki w kierunku kontroli są odpowiedziami tożsamości na niekończące się stochastyczne przygodności, do których przyczyniają się cudze wysiłki w kierunku kontroli*, [w:] White H.C.: *Tożsamość i kontrola. Jak wyłaniają się formacje społeczne*. NOMOS, Kraków 2011.

lokalnych załączków oraz długich pasm uporządkowania wśród ogólnego chaosu”²⁶. Zarządzanie więziami w sieciach społecznych polega, według H.C. White’a, na sprawowaniu kontroli zgodnie z jednym z dwóch typów strategii. Pierwsza strategia sprawowania kontroli, wykorzystując kulturową lub interpretacyjną niejednoznaczność relacji, polega na kreowaniu i podtrzymywaniu różnych znaczeń i interpretacji relacji, niedefiniowalnych ostatecznie. Znaczenie owych relacji cechuje się elastycznością, może być zmieniane w zależności od okoliczności. Druga strategia kontroli nazywana jest strategią społecznej pokrętności i odnosi się do wymiaru socjokulturowego więzi, przez użycie więzi pośrednich w celu wywarcia wpływu. Zdolność do mobilizacji węzłów pośrednich w sieciach przez wybór ścieżek łączności wpływa na skuteczność poszerzania kontroli i wpływu.

Więzi są abstrakcją, odnoszą się do relacji w sieci – uzależnione od procesów budowania relacji, wyłaniają się z interakcji. Jako dynamiczne konstrukty są podtrzymywane przez połączone nimi podmioty. Interpretacja więzi jest uzależniona od warunków, w których istnieją, i od percepcji uczestników sieci relacji i podlegają negocjacji. Jak zauważyła E. Hałas, więzi H.C. White’a są „płynne i procesualne”. Dla H.C. White’a najistotniejsza jest treść, czyli wartości przepływające w sieci, wyrażające się w narracjach. Powoduje to odejście przez socjologa od formalnego modelu sieci.

H.C. White podkreślał, że na rzeczywistość społeczno-kulturową składają się nie tylko opowieści, więzi, sieci, interakcje, lecz tworzy ona procesy i struktury o większej złożoności. Przede wszystkim należy pamiętać, że porządek społeczny nieustannie się rekonfiguruje i zmienia swoje elementy. Nie wolno ograniczać go tylko do problematyki tworzenia się sieci relacji. W nawiązaniu do systemów otwartych, występujących w naturze oraz przy założeniu funkcjonowania kształtującego wewnętrznego procesy organizacji luźno powiązanych i współzależnych części środowiska, White opisywał również wzajemne przepływy między systemem i środowiskiem²⁷.

Uwagi końcowe

Intencją autora artykułu było przedstawienie zagadnień związanych z tak specyficznym systemem, jakim jest miasto. Jednocześnie nie wolno zapomnieć o wpływie na rozwój miasta czynników w artykule niescharakteryzowanych, takich jak: polityki zewnętrzne (polityki miejskie), interesy, intencje i potencjały zewnętrznych interesariuszy, czy na przykład globalizacja, ciągły rozwój technologii IT.

Rozumienie miasta jako osadzonej w innych sieciach „sieci sieci” nie pomaga jednak zarządzającym (czy, zgodnie z koncepcją *public governance*, współzarządzającym) w tworzeniu

²⁶ White H.C.: Tożsamość i kontrola..., op.cit.

²⁷ Azarian R.: The General Sociology of Harrison White. Stockholm Studies in Social Mechanisms, Stockholm 2005, p. 28.

i realizowaniu strategii. Do najważniejszych kwestii, które muszą oni starać się rozstrzygnąć należą:

- Co oznacza prawidłowy rozwój miasta? Czy można oceniać go jako prawidłowy wtedy i tylko wtedy, gdy będą zapewnione warunki dla aktywności uczestników wszystkich czterech sektorów i gdy ci uczestnicy będą działać?
- Co oznacza stan równowagi miasta? W jakim stopniu i zakresie rzeczywistość miasta może być uporządkowana?
- Czy miasto w ogóle jest wspólnotą?
- Co oznacza racjonalność uczestników sieci relacji?
- Czy zarządzający lokalnym ekosystemem powinni (i czy w ogóle mają do tego prawo i możliwości) ukierunkowywać się na podmioty uczestniczące w sieci relacji czy też na przepływające w sieciach wartości czy może na sam rodzaj relacji?
- W jaki sposób i czy jest możliwe zarządzanie więziami w sieci sieci? Jaką władzę mają w tym obszarze zarządzający miastem?
- Czy jest możliwe projektowanie strategii dla systemu współzależności – w rzeczywistości, w której zachodzi efekt odwrócenia, pojawiają się efekty emergentne?
- Jak oceniać posiadanie przez miasto podmiotowości? Jak ową podmiotowość tworzyć i bronić? Co oznacza tożsamość miasta? W jaki sposób miasto tworzy i broni swoją tożsamość będąc węzłem innych sieci?

Cenne jest samo poszukiwanie odpowiedzi na powyższe pytania które, być może, nie są rozstrzygalne.

Bibliografia

1. Azarian R.: *The General Sociology of Harrison White*. Stockholm Studies in Social Mechanisms, Stockholm 2005.
2. Boudon R.: *Efekt odwrócenia. Niezamierzone skutki działań społecznych*. Oficyna Naukowa, Warszawa 2008.
3. Durkheim E.: *O podziale pracy społecznej*. PWN, Warszawa 2012.
4. Florida R.: *Cities and the Creative Class*. Routledge, New York 2005.
5. Gumuła W.: *Uniwersalia i anomalie w procesach globalizacji XXI wieku*. Wybrane fragmenty referatu z seminarium Forum Myśli Strategicznej z 22 lutego 2010 r. „Biuletyn PTE”, nr 3 (47), kwiecień 2010.
6. Hałas E.: *Sieci społeczne i znaczenia: Harrisona C. White’a teoria procesów socjokulturowych*, [w:] White H.C.: *Tożsamość i kontrola. Jak wyłaniają się formacje społeczne*. NOMOS, Kraków 2011.
7. Jałowicki B.: *Społeczne wytwarzanie przestrzeni*. Książka i Wiedza, Warszawa 1984.

8. Levi-Strauss C.: Smutek tropików. PIW, Warszawa 1960.
9. Lozano E.: Community Design and the Culture of Cities. Cambridge University Press 1990.
10. Macelko M., Mendel I.: Dialog obywatelski w mieście jako lokalnym ekosystemie (w druku).
11. Maffesoli M.: Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych. PWN, Warszawa 2008.
12. Majer A.: Lektura miasta, [w:] Starosta P. (red.): Zbiorowości terytorialne i więzi społeczne. Studia i szkice socjologiczne dedykowane Profesorowi Waławowi Piotrowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. Wyd. UŁ, Łódź 1995.
13. Majer A.: Miasto osobiste. ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA SOCIOLOGICA”, nr 36, 2011, s. 17-34.
14. Nawratek K.: Dziury w całym. Wstęp do miejskich rewolucji. Wyd. Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.
15. Powell M. (red.): Zrozumieć wielosektorową gospodarkę dobrobytu. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa 2010.
16. Pyka R., Wódcz J.: Raymond Boudon we współczesnej socjologii francuskiej, [w:] Boudon R.: Logika działania społecznego. Kraków, NOMOS, s. 15-18.
17. Pyka R.: Zarządzanie obszarami metropolitalnymi na przykładzie francuskich rozwiązań instytucjonalnych – między inercją a zmianą. „Przestrzeń Społeczna (Social Space)”, nr 4, 2012.
18. Wallis A.: Socjologia przestrzeni. Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1990.
19. White H.C.: Tożsamość i kontrola. Jak wyłaniają się formacje społeczne. NOMOS, Kraków 2011.
20. Etzkowitz H., Ranga M.: A Triple Helix System for Knowledge-based Regional Development: From “Spheres” to “Spaces”, VIII Triple Helix Conference, Madryd, 10. 2010 [21.01.2013 r.], <http://www.leydesdorff.net>.

Abstract

The article presents the city as a local ecosystem, socio-economic community. Local authorities city should create conditions for users activity; four sectors actors activity is important for local development. Actions of local actors are often unpredictable - they are participants in correlated systems, with such effects as reversal effect and emergence. One of the problems of modern cities is creating and protecting their subjectivity in a situation of global flows of values and city are hubs in networks. The author also referred to the network theory HC White, who by examining the networks of relationships, focuses on values flows, identity and control, as the basic aspirations of networks participants.